

УДК 330.111.62:321(477)

**РЕФОРМУВАННЯ ВІДНОСИН ВЛАСНОСТІ ТА
ВІДРОДЖЕННЯ НАРОДОВЛАДДЯ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ
АГРАРНОЇ СФЕРИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ**

І. Магійович, к. е. н., доцент

ORCID ID: 0000-0003-2926-0810

Р. Магійович, к. е. н., доцент

ORCID ID: 0000-0003-4240-4954

Львівський національний аграрний університет

© І. Магійович, Р. Магійович, 2018

<https://doi.org/10.31734/agrarecon2018.03.020>

Магійович І., Магійович Р. Реформування відносин власності та відродження народовладдя як чинник розвитку аграрної сфери економіки України

Представлено результати дослідження причин незадовільного рівня розвитку української економіки, зниження рівня економічної спроможності України та загалом незадовільного рівня життя в країні за наявності надзвичайно потужного потенціалу їхнього підвищення крізь призму необхідності здійснення реальних реформ у відносинах власності та реальної влади, які приведуть до економічного розвитку країни та підвищення матеріального добробуту й якості життя населення. Проведені дослідження дали підставу для того, щоб дійти висновку про те, що побудова ефективної економіки України повинна починатися з позитивних політичних змін за такими напрямками: фактична передача реальної влади в державі народу згідно зі ст. 5 Конституції України; завершення створення територіальних громад зі статусом юридичної особи; зміна закону про вибори до Верховної Ради України з прив'язкою до територіальних громад; створення однакових можливостей для розвитку як великого, так і малого й середнього бізнесу. Для цього потрібно: усунути надзвичайно велику кількість векторів державної політики та прийняти єдину для всіх прошарків суспільства національну державотворчу ідеологію як основу об'єднання спільноти країни і консолідації інтересів, що повинно бути прописано в Конституції, яка б сприяла національному державотворенню з вільним розвитком людини на засадах «держава – для людини», а не «людина – для держави»; розробити механізм, який би давав кожному громадянину України змогу мати і накопичувати протягом свого життя відповідну частку прибутку від кожного гектара орендованої землі, кожного кубічного метра добутого газу та нафти, кожної тонни вугілля та інших корисних копалин; законодавчо затвердити надання об'єднаним територіальним громадам статусу юридичних осіб з усіма відповідними цьому повноваженнями; необхідно змінити умови висування кандидатів до Верховної Ради України, прив'язуючи їх до територіальних громад, а не до партійних списків; створити рівні умови для всіх учасників господарської діяльності з врахуванням специфіки та спеціалізації крупних, середніх та малих виробників з метою відродження реального середнього класу в країні; спрямувати зусилля уряду на максимальне інвестування одержуваних за кордоном кредитних коштів у розвиток національної економіки, наразі особливо в аграрну її сферу, продукція якої є порівняно менш капіталомісткою, що передбачає швидишу окупність інвестицій. Наголошено на необхідності постійного моніторингу структури виробленої та експортованої продукції з тим, щоб уникнути перетворення аграрної економіки України на сировинний додаток до європейського продовольчого ринку та полігон європейських відходів.

Ключові слова: національне багатство, аграрна економіка, реформування, середній і малий бізнес, об'єднана територіальна громада.

Magiyovych I., Magiyovych R. Reform of property relations and democracy as a factor of an agrarian sphere development of the Ukrainian economy

The article presents the results of the study of the reasons for the unsatisfactory level of development of the Ukrainian economy, the reduction of the level of economic capacity of Ukraine and, in general, the unsatisfactory level of standards of living in the country in the presence of an extremely powerful potential for their increase through the prism of the necessity for real reforms in the relations of ownership and real power, which will lead to the country economic development and increase the material well-being and quality of life of the population.

The provided studies give grounds for concluding that building an effective Ukrainian economy should begin with solving the problem of positive political changes in the following areas: the actual transfer of real power in the state to the people of Ukraine in accordance with Art. 5 of the Constitution; the completion of the creation of territorial communities with the status of a legal entity; change of the law on elections to the Verkhovna Rada with the connection to the territorial communities; creating equal opportunities for the development of large, small and medium-sized businesses. To do this: eliminate an extremely large number of state policy vectors and adopt a national state-building ideology common for all layers of society as the basis for unifying the country's community and consolidating its interests, which should be enunciated in the Constitution, which would contribute to the national state-building with the free development of a person the principles "State for a person", and not "person - for the state"; to develop a mechanism that would enable every citizen of Ukraine to have and accumulate a corresponding share of the profit from each hectare of leased land in the course of his life; each m³ of gas and oil produced; every ton of coal and other minerals; legally stipulate the granting of the status of legal entities to the united territorial communities with all relevant powers; it is necessary to change the conditions for the nomination of candidates to the Verkhovna Rada, connecting them to the territorial communities, and not to the party lists; create equal conditions for the functioning of all participants of economic activity taking into account the specifics and specialization of large, medium and small producers in order to revive the real middle class of the population in the country; Government efforts should be aimed at maximizing the investment of borrowed funds abroad in the development of the national economy, now especially – in its agricultural sector, whose production is relatively less capital intensive, which provides for a relatively quick return on investment in this field. In addition, permanent monitoring of the structure of the produced and exported products is required in order to facilitate the creation of conditions for avoiding the option of transforming the agrarian economy of Ukraine into a raw material appendage to the European food market and European waste landfill.

Key words: *national wealth, agrarian economy, reform, middle and small business, united territorial community.*

Постановка проблеми. Основою успішного функціонування економіки України є інтенсивний розвиток сільськогосподарського виробництва та промисловості. Протягом багатьох десятиріч відбувалося накопичення національного багатства України. Кожне наступне покоління примножувало ці надбання. Україна є державою, багатою на родючі землі, ліси, корисні копалини, газ, нафту і має працелюбний народ. Із таким потужним потенціалом вона мала б бути серед перших країн за рівнем життя населення. Проте реальність свідчить про протилежне.

Аналізуючи тенденції, що склалися в країні, можна дійти висновку про наявність поступового звуження права народу на участь в управлінні державою через систематичні маніпуляції з виборчим законодавством, ігнорування вимог «Декларації про державний суверенітет України» і фундаментальних принципів права та абсолютизації функцій управління державою її владними структурами, хоча згідно зі ст. 5 Конституції України єдиним джерелом влади в ній є народ. Органи влади фактично утворюють панівну коаліцію, яка обмежує доступ народу до основних ресурсів – землі, надр, капіталу – як їхнього законного влас-

ника. Немає в наявності жодного офіційного документа, який би підтверджував передачу власності народу у власність хоча б одній із трьох гілок влади. Органам влади надається тільки довірене право управління народною власністю. І логічно було б передбачити, що від того, наскільки ефективним буде управління, має залежати час перебування управлінців у цих органах. Чомусь жоден олігарх не передає і не хоче передати владу та право розпоряджання так званою своєю власністю без його згоди як власника найнятим своїм слугам-менеджерам. Функції менеджерів зводяться тільки до управління довіреною їм власністю з метою її примноження і збереження. Аналогічно й органи влади мали б виконувати управлінські функції і бути підконтрольні народу. І якщо громадяни України не отримують від цього управління прибутку, необхідно міняти управлінців, тобто представників органів влади, та й всю систему управління.

Війна на сході України ще більше загострює ситуацію. Населення з кожним днем біднішає, а статки можновладців зростають. До речі, українські олігархи стали надбагатими не внаслідок економічної діяльності, створення матеріальних цінностей чи росту промисловості, а через своєрідну експропріацію вже створеного іншими людьми національного багатства. Сто найбагатших українців сконцентрували у своїх руках 37,5 млрд доларів, що становить половину всього держборгу країни. Найбагатші українці збільшили швидкість, з якою приростають їхні сумарні статки, – з торішніх 33% до нинішніх 43%, причому ці статки зростають удванадцяті швидше за ВВП України. А у сфері тіньової економіки за межі України вивозиться до 15 млрд доларів у рік (Статки 100 найбагатших..., 2018). Виходить, що Україна «годує» олігархів і дає змогу вивозити капітал за її межі на тлі загальної бідності народу і занепаду країни.

Органи влади заявляють, що приватизацію народної власності (комунальних і державних підприємств) потрібно активі-

зувати, а зняття мораторію на продаж землі (за Конституцією – загальнонародної власності) – прискорити. Тобто такий «механізм» остаточно позбавляє народ України власності на природні багатства й автоматично передає її олігархам. Це є одним із чинників того, що український народ є бідним. Наступним таким чинником є нескінченне влізання України в боргову яму через отримання кредитів від МВФ. Через 5-10 років такої активності наслідки будуть достатньо плачевні. Територію України з часу набуття асоційованого членства в ЄС поступово перетворюють у своєрідний полігон ЄС, і не в останню чергу через неграмотну економічну діяльність владних структур. Дефіцит у платіжному балансі нестрашний, якщо зовнішні кредити інвестовані у розвиток економіки. Але якщо за ці кошти латають фінансові діри, очікувати якогось покращання життя в країні не доводиться. Може саме тому кількість населення в Україні зменшилася з 52 млн до менше ніж 40 млн осіб, переважно за рахунок вимушеної трудової міграції українців.

Отож, проблема полягає в необхідності виявлення реальних причин низького рівня розвитку української економіки та загалом незадовільного рівня життя в країні за наявності надзвичайно потужного потенціалу його підвищення крізь призму необхідності здійснення реальних реформ у відносинах власності та реальної влади.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливість сформульованої проблеми зумовлює високий рівень зацікавленості з боку вчених можливостями її вирішення та пошуком шляхів ефективної реалізації як на загальнодержавному рівні, так і особливо у сфері аграрної економіки, яка динамічно розвивається і має реальні перспективи щодо фактичної інтеграції в європейський продовольчий ринок. Науковці та політики наполягають на термінових змінах системи як економічного, так і державно-політичного управління країною, а також розкривають причини існуючого стану в Україні.

Керівник Львівського відділення Науково-дослідного економічного інституту В. Тарасенко (2013) наводить дані про те, що на час розпаду СРСР сума вартості заводів, фабрик, колгоспів, радгоспів і всього, що знаходилося на українській землі, складала близько 1,3 трлн дол. США, без врахування вартості житлового та оздоровчо-курортного комплексу, оцінки вартості землі та її надр. З таким гігантським економічним потенціалом Україна займала дев'яте місце у світі щодо промислово-сільськогосподарського виробництва. Окрім того, ми володіли ще й відповідними військовими потужностями – орієнтовна оцінка стратегічно-тактичної ядерної зброї сягала 40 млрд дол. США, яку після розпаду СРСР фактично за безцінь віддали Російській Федерації в рахунок погашення боргу за природний газ.

Згідно з теорією Д. Аджемоглу (2016) запорукою економічного розвитку держави загалом та галузей її економіки є надійний захист прав власності, незаангажоване правосуддя, рівний доступ до кредитування та вільний вихід на ринок для нових компаній. Ці умови забезпечують якнайширшу участь населення в економічній діяльності, завдяки чому країни отримують потужний поштовх до розвитку. Замовником таких змін мала би бути передусім еліта, органи влади, які повинні бути зацікавлені в економічному зростанні країни, але на практиці так буває не завжди. Часто трапляється, що саме еліта отримує основні вигоди від ненормального розвитку економіки, а тому нехтує інтересами всього суспільства заради власної користі. Як стверджує Д. Аджемоглу (2016), ступінь відкритості економіки безпосередньо пов'язаний із рівнем політичного плюралізму. Що більше влади концентрує у своїх руках те чи інше політично-бізнесове угруповання, то брутальніше воно змушує економіку працювати у власних інтересах.

Відомо, що основою ринкової економіки є банківська система, суди та права власності. Проблема відносин власності взагалі є надзвичайно складна, тому що зачіпає

розмаїття людських інтересів, людських дол і життєвих позицій (Скотний, 2009). Власність – двоїстий феномен, тобто характеризує соціально-економічну форму процесу привласнення-відчуження умов та результатів виробництва, а також соціально-правову форму цього процесу, а саме юридичну (вольову) форму виразу виробничих відносин (Балаш, Лисюк та Бінерт, 2018, с. 142). Стан реалізації права власності та ситуацію у системі правосуддя може характеризувати такий показник, як індекс глобальної конкурентоспроможності: за критерієм захищеності майнових прав Україна посідає 128-ме місце серед 137 країн; за захистом інтелектуальної власності – 119-те; за незалежністю судів – 129-те; за платоспроможністю банків – 135-те. Такий рейтинг не лише підриває довіру потенційних іноземних інвесторів, а й підсилює внутрішній спротив реформам, оскільки ринкова економіка за слабких інститутів перетворюється на простір для свавілля та зловживань (Віхров, 2018). Водночас економічно слабка Україна, але одна з найбагатших чорноземами становить великий інтерес для тих, хто реально дивиться в майбутнє. Європа добре розуміє, що Україна з її родючими землями – глобальний гравець на ринку аграрної продукції, у тому числі зерна.

Як зазначає І. Валлерстайн (2015), основна загроза для людства, яка, проте, є повністю передбачувана, – екологічна криза, що наростатиме протягом XXI століття. Досить імовірно, що це спричинить велике переселення народів та непримиренні конфлікти через брак води і продовольства. Тому Україну й схиляють до якнайшвидшого розпродажу її основного ресурсу – землі, ціна якої різко зросте з початком цих непримиренних конфліктів. Адже перенаселена планета вже голодує і ситуація з продуктами харчування у світі лише погіршуватиметься. Саме тому так зростає кон'юнктура питання ринку землі, передусім в Україні, де сільськогосподарських земель і земель, придатних для сільськогосподарського виробництва в

розрахунку на душу населення є найбільше в Європі і в інших країнах світу. А процеси інфляції, що мають місце, постійно знецінюють доходи українців, які поступово все більше стають неплатоспроможними у відстоюванні своїх інтересів щодо власності на найважливіший елемент національного багатства – землю.

Від вмілого господарського управління країною об'єктивно і вирішальною мірою залежить її розвиток та соціальний рівень життя населення. Реальний економічний стан країни та рівень життя населення характеризує такий показник, як «індекс щастя», на значення якого впливає рівень ВВП на душу населення, рівень державної соціальної підтримки, тривалість життя, свобода життєвого вибору, щедрість (благодійність), сприйняття корупції, рівень негативізації майбутнього та стан екології. Наприклад, Україна у 2018 р. отримала 138-ме місце зі 156-ти за Міжнародним індексом щастя, опинившись у цьому рейтингу між африканськими Суданом і Того. До речі, лідирують у ньому Фінляндія, Норвегія та Данія. Також до першої десятки увійшли Ісландія, Швейцарія, Нідерланди, Канада, Нова Зеландія, Швеція та Австралія. Серед країн – сусідів України найвище місце у Польщі – 42-ге. Порівняно з минулим роком наша країна опустилася на шість пунктів (Індекс щастя..., 2018).

Економіст Д. Норт (2013) про мотиви насилля говорить, що держава вирішує проблему насиллям, створюючи пануючу коаліцію, яка обмежує доступ до цінних ресурсів ... і контроль над цінними видами діяльності, ... надаючи його лише елітам. Використання державою привілеїв і рент для підтримки пануючої коаліції вимагає обмеженого доступу, який попереджає появу опозиційного громадянського суспільства, спроможного вплинути на політику уряду. З огляду на це можна дійти висновку, що значною мірою низький рівень вказаного Міжнародного індексу щастя українців є наслідком реального насилля органів влади

над народом. Українським олігархам не потрібна сильна опозиція, тому вони не підтримують і цілеспрямовано стримують розвиток малого і середнього бізнесу, що особливо видно на прикладі відносин між агрохолдингами та сектором малих і середніх виробників (переважно фермерів). В Україні практично все ще функціонує інституційна система з часів СРСР, яку критикував Д. Норт (2013). Дослідник писав, що саме базова інституційна система є причиною поганого функціонування економіки і необхідно перебудувати її з метою створення нових стимулів на підвищення продуктивності та прогресивного зростання економіки (Норт, 2013).

Шляхи вдосконалення економічного розвитку для України пропонують іноземні науковці. Норвезький економіст Е. Райнерт (2018) говорить про «розумну спеціалізацію» в Україні, де акцентується увага не тільки на експорті сільськогосподарської сировини (що переважає зараз), а на розширенні всіх галузей національної економіки, які пов'язані з аграрним виробництвом, маючи для цього дві передумови – географічне розташування і чорноземи. Саме аграрний сектор міг би стати драйвером розвитку України на найближчі 20–30 років. Аграрний сектор – це не тільки сільське господарство, до якого його зводять обмежені «фахівці». Це також і машинобудування, переробна, хімічна та рибна промисловість, це і біологія, і генетика, IT-технології, навіть космос (контроль за станом посівів тощо). Це – потужна сучасна інфраструктура, чинник відродження українського села і зрештою – робочі місця. Є всі підстави для того, щоб погодитися із поглядами вченого щодо перспектив розвитку України. Але теперішня законодавча, виконавча та судова влада, судячи з їхньої поведінки, реально не зацікавлена в такому шляху розвитку країни.

Постановка завдання. У нашому дослідженні ми ставили завдання з'ясувати причини незадовільного рівня розвитку україн-

ської економіки, зниження рівня економічної спроможності України та загалом незадовільного рівня життя в країні за наявності надзвичайно потужного потенціалу їхнього підвищення крізь призму необхідності здійснення реальних реформ у відносинах власності та реальної влади, які призведуть до економічного розвитку країни та підвищення матеріального добробуту й якості життя населення.

Методика дослідження та матеріали. Інформаційною основою нашого дослідження стали наукові праці відомих українських і зарубіжних учених, практиків і політиків, які займаються питаннями проведення приватизації національного багатства, дослідженням його теперішнього стану та можливих перспектив, а також офіційні матеріали Державної служби статистики України.

У процесі дослідження використані методи: абстрактно-логічний, статистико-економічний та монографічний – для проведення аналізу стану економічного середовища країни, розкриття комплексу причин існуючого стану в рівні розвитку економіки країни та загалом рівня життя в ній, позитивних і негативних його сторін, у ході формування теоретичних узагальнень та висновків.

Виклад основного матеріалу. Із розпадом СРСР Верховна Рада (1990) УРСР 16 червня 1990 р. прийняла Декларацію про державний суверенітет України, в якій зафіксовано, що народ України є єдиним джерелом державної влади в країні. Від імені всього народу може виступати лише Верховна Рада України. Жодна політична партія, громадська організація, інше угруповання чи окрема особа не можуть виступати від імені всього народу України. Усі природні ресурси, весь економічний і науково-технічний потенціал, що створений на території України, є власністю її народу, матеріальною основою суверенітету Республіки і використовується з метою забезпе-

чення матеріальних і духовних потреб її громадян (Декларація..., 1990). Також одним із важливих і значущих рішень у Декларації є те, що народ України має виключне право на володіння, користування і розпоряджання національним багатством України.

Україні у спадок перейшла потужна промисловість, сформована наукова база, стабільне і масштабне сільське господарство. Україна як радянська республіка була третьою у світі країною щодо ядерного потенціалу, армії і темпів росту економіки. За статистичними даними, на 1.01.1992 р. відновна вартість державного майна, яку можна було приватизувати громадянам України, становила 2 трлн 171 млрд рублів. На той час це виходило по 50 тис. дол. США на кожного (Яремків, 2012, с. 10). До цієї суми не входила вартість землі та природних ресурсів, надр, комунального та іншого майна, що відноситься до національного багатства. Але природні ресурси, не залучені до процесу відтворення, є потенційним багатством нації.

Нагадаємо, що на момент розпаду СРСР близько 96% усіх підприємств на території України перебувало в державній власності. У країні потрібно було проводити приватизацію, щоб кожен громадянин став власником не тільки житла, а й відповідної частки національного багатства. Для цього було розроблено сертифікатну приватизацію, згідно з якою кожен громадянин України мав отримати безплатно свою частку всенародної власності й міг нею розпоряджатися на свій розсуд. Власністю мали стати і земельні надра, від яких громадяни України повинні були отримувати дохід.

Проте замість того, щоб започаткувати розвиток й становлення багатой держави, було закладено міну «народної та державної бідності», владу і політику перетворено на сфери бізнесу, що дало початок створенню олігархату та панщини. Саме через це українську політику небезпідставно називають вищою лігою бізнесу. Дуже швидкими темпами відбувся процес народження і ста-

новлення національних олігархів із представників різних гілок влади та її близького оточення. Ваучерна приватизація в країні перетворилася на фікцію, на засіб збагачення тих самих олігархів. Із перших днів оголошення курсу на приватизацію вище керівництво країни спеціально гальмувало її на стратегічних підприємствах і виставляло на продаж те, що вже не мало економічної цінності, тим самим очікуючи відповідного часу, коли можна буде приватизувати ці підприємства собі. Цьому сприяла і свідомо організована урядом гіперінфляція як унікальна акція знецінення власності громадян.

Проголошення незалежності України зумовило необхідність створення власної національної валюти й власної грошової системи як важливих умов політичної та економічної незалежності. Десятого грудня 1991 року було введено в обіг національну валюту – гривню, але фактично ще до 1993 р. у країні продовжувався обіг у радянських рублях. У 1991 р., коли 1 дол. США коштував 1,75 рублів (История курса..., 2015), а також у 1992 р. – 1 дол. США – 208 купоно-карбованців, члени вищих органів влади й ті, хто мав вплив на неї, брали в банках мільйонні кредити для скуповування майнових сертифікатів та майна і віддавали кредит у 1995 р. за курсом 1 дол. США – 147463 купоно-карбованців (Скоморович, 2004). Одночасно знецінювалися основні фонди підприємств та організацій, без будь-якої переоцінки їхньої вартості, яка б мала проводитися паралельно з переоцінкою вартості майнових сертифікатів. Тому реальна можливість громадянам України стати власником акцій підприємств та організацій перетворилася на черговий фейк. У результаті інфляції приватизаційні майнові сертифікати були знецінені і скуплені за безцінь. Фактично на той час право власності міг отримати тільки той, хто був лояльним до дій органів влади та підтримував їх, що повністю звело на ніщо ринковий механізм ваучерної масової приватизації. Незважаючи на те, що ваучери були

іменними, органи влади не забороняли ними торгувати. З втратою реальної ціни їх почали дешево скуповувати наближені до влади тіньові бізнесмени. Цим одразу скористалися люди з кримінального світу, які за «чорний нал» скупили в громадян їхні сертифікати. Цьому дійству сприяли органи влади, плановірно віддаючи найбільш економічно ефективні підприємства тим, хто мав змогу домовитися з вищим політичним керівництвом. У такий спосіб в Україні замість нації власників отримали націю під олігархами. Україна опинилася у групі бідних країн.

У 1996 р. в Україні прийнято Конституцію, яка остаточно позбавила народ України його власності та права нею розпоряджатися.

Вилучення із Військової доктрини положення про вступ України до НАТО та ЄС як кінцеву мету політики євроатлантичної та європейської інтеграції країни означало, що Україна знову опинилася під впливом Росії (26 років..., 2017).

У теперішній час олігархія розвивається швидкими темпами, відбувається ще більше розшарування населення за рівнем доходів, що особливо проявляється у сільській місцевості, вихідці з якої займають вагому частку в масових потоках трудової міжнародної міграції.

Владні «еліти», боячись втратити свою економічну й політичну владу та свої статки і канали збагачення, завжди створюють сильний опір будь-яким спробам реального реформування, їм вдається ефективно блокувати економічний ріст країни, що призводить до стагнації економіки та її занепаду, а отже, й до бідності та міграції населення (Магіївич, 2017, с. 47).

На сьогодні маємо гібридну систему органів влади, яка поєднує в собі інтереси керівництва країни з особистими інтересами збагачення, а також і гібридних представників органів влади. Крім того, всі представники вищого рівня органів влади є водночас і олігархами, зазвичай зацікавленими у використанні місцевих сировинних

ресурсів для експорту в країни ЄС та інші країни. Наші гібридоолігархи замість того, щоб перетворити сировинні ресурси на продукцію, продавши сировину, виручені кошти переводять у зарубіжні банки, займають керівні посади в органах державної влади, адміністрації, володіють значною частиною землі й капіталів і покладаються переважно на робочу силу з місцевого населення. В Україні приймаються необґрунтовані закони щодо оподаткування підприємництва, які фактично знищують малий та середній бізнес і загалом національну економіку. Замість того, щоб сприяти інвестуванню в національну економіку, підвищуючи всіма можливими способами і методами рівень її інвестиційної привабливості, уряд намагається вирішити накопичені проблеми за допомогою дедалі жорсткішої фіскальної політики, щороку впроваджуючи все нові додаткові податки, підіймаючи рівень тарифів за послуги комунальних служб, скасовуючи колишні хоча б якісь пільги в оподаткуванні суб'єктів підприємницької діяльності, особливо на селі.

Україна повинна знайти своє місце в сучасній глобалізованій економіці. Є два шляхи вирішення проблеми: або експортувати сировину, або виходити на світовий ринок із готовою, високотехнологічною продукцією. Сьогодні Україна простує першим шляхом. І цьому сприяє ЄС та МВФ, які зобов'язують Україну вивозити сировину в країни ЄС. Становище, яке склалося у 2014 році, дало змогу нав'язати Україні вигідний для ЄС політичний режим та маріонетковий уряд, який тільки говорить про реформи, робить їх формально, що на практиці не приносить ніякої користі громадянам України.

Звертаючись за позиками з метою прискорити економічний розвиток, Україна накопичила боргів, що вже перевищують ВВП і не може не тільки розплатитися з кредиторами, а й обслуговувати борги виплатою відсотків. Цим ще більше стає залежною від економічно сильніших держав. Зовнішній борг України становив: у 1991 р. –

\$0, у 2000 р. – \$12,5 млрд, у 2010 р. – \$103 млрд, у 2014 р. – \$139 млрд, а у 2018 р. – \$180 млрд (Україна в цифрах..., 2018).

Зауважимо, що кредити Україні даються зовсім не для того, щоб їй допомогти. Метою кредитування є створення безнадійного боржника, що досягається шляхом збагачення органів влади з олігархами разом, які правлять країною, оскільки всі кредити завжди вміло розкрадаються. До прикладу, 17,6 млрд доларів були виведені через рефінансування комерційних банків урядом А. Яценюка.

Професор В. Пинзеник – экс-міністр фінансів України – наголошував, що державний борг у 2/5 ВВП є ризикованим, а на середину 2016 р. він сягнув 4/5 ВВП країни. І оскільки для погашення поточних платежів за кредитами Україні необхідно брати нові позики, то США та інші кредитори пред'являють їй політичні вимоги і повністю керують нею. Схоже на те, що їм потрібна Україна без українців, тому що «з метою мінімізації перешкод реалізується стратегія мінімізації суб'єкта» (Дела в Украине..., 2016). З України і далі вивозять пшеницю, вугілля, залізну руду, ліс, нафту, газ. А ЄС та МВФ різними шляхами намагаються відібрати землю в місцевого селянства, створювати плантаційні господарства, де за мізерну платню працюватимуть наймані робітники (наприклад, після підписання угоди у власність SALIC перейшли всі сільськогосподарські активи «Мрії»: 165 тис. га землі, об'єкти інфраструктури, технічний парк, компанії, що володіють правом оренди земельного банку (Саудівська компанія..., 2018)).

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. Побудова ефективної економіки України повинна починатися з позитивних політичних змін за такими напрямками: фактична передача реальної влади в державі народу України згідно зі ст. 5 Конституції; завершення створення територіальних громад зі статусом юридичної

особи; зміна закону про вибори до Верховної Ради України з прив'язкою до територіальних громад; створення однакових можливостей для розвитку як великого, так малого і середнього бізнесу. Для реалізації цих напрямів потрібно таке.

1. Усунути надзвичайно велику кількість векторів державної політики та прийняти єдину для всіх прошарків суспільства національну державотворчу ідеологію як основу об'єднання спільноти країни і консолідації інтересів, що повинно бути прописано в Конституції, яка б сприяла національному державотворенню з вільним розвитком людини на засадах «держава – для людини», а не «людина – для держави».

2. Народ України має мати реальне право на володіння, користування і розпорядження національним багатством. Необхідно розробити механізм, який би давав змогу кожному громадянину України мати і накопичувати протягом свого життя відповідну частку прибутку від кожного гектара орендованої землі, кожного метра кубічного добутого газу та нафти, кожної тонни вугілля та інших корисних копалин.

3. У всіх європейських державах територіальна громада – це юридична особа. Тільки в Україні юридичною особою є рада, тобто орган. Юридичною особою є влада, а не її органи. Орган – це частина структури влади, а не влада. Держава – юридична особа, яка складається з громади держави, тобто усіх територіальних громад. Територіальні громади як юридичні особи утворюють свої місцеві органи управління, держава – державні. Завдання органів влади – обслуговувати свою владу, представляти і виконувати рішення (або ж приймати рішення в межах делегованих громадами повноважень) влади як юридичної особи (українського народу). Згідно з Європейською хартією місцевого самоврядування територіальна громада – це локальна місцева влада. А у нас юридичними особами є органи (обмежене коло осіб), а не територіальні громади. Без статусу юридичної особи територіальна

громада не може бути власником. Тобто статус юридичної особи для територіальної громади є обов'язковим. Відсутність у громади статусу юридичної особи і наявність такого статусу у ради суперечить ідеї самоврядності – орган має представляти особу, а не сам бути нею.

4. Оскільки від імені всього народу має виступати лише Верховна Рада України, то необхідно змінити умови висування кандидатів, прив'язуючи їх до територіальних громад, а не до партійних списків.

5. Із метою відродження реального середнього класу населення в країні слід створити рівні умови для функціонування всіх учасників господарської діяльності з врахуванням специфіки та спеціалізації крупних, середніх і малих виробників. Зокрема, такого підходу потребує нішевий напрям розвитку економіки дрібних фермерів. Конкуренції з крупними агрохолдингами у вирощуванні традиційних сільськогосподарських культур типу зернових, соняшнику, ріпаку тощо вони об'єктивно не витримують, зате мають усі можливості ефективно зайняти відповідні ніші на ринку продовольчої продукції і сільськогосподарської сировини, якими в силу своїх масштабів не можуть займатися ті ж агрохолдинги. Тим самим це дасть середньому і малому аграрному бізнесу змогу використовувати різні види сировини для виробництва продукції, а отже, додасть робочі місця та приведе до реального зростання ВВП.

6. Зусилля уряду повинні бути спрямовані на максимальне інвестування одержуваних за кордоном кредитних коштів у розвиток національної економіки, особливо в аграрну її сферу, продукція якої є менш капіталомісткою, але передбачає порівняно швидшу окупність інвестицій. Крім того, потрібний постійний моніторинг структури виробленої та експортованої продукції з тим, щоб уникнути перетворення аграрної економіки України на сировинний додаток до європейського продовольчого ринку та полігон європейських відходів.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

- 26 років незалежності: досягнення і провали українських президентів. 2017. [online] Доступно: <https://nv.ua/ukr/ukraine/politics/26-rokiv-nezalezhnosti-osjagnennja-i-provali-ukrajinskih-prezidentiv-1693100.html> [Дата звернення 5 жовтня 2018].
- Аджемоглу, Д., та Робінсон, Дж., 2016. *Чому нації занепадають*. [online] Доступно: <https://nashformat.ua/products/chomu-natsii-zanepadayut-pohodzhennya-vlady-bagatstva-i-bidnosti-702844> [Дата звернення 10 жовтня 2018].
- Балаш, Л., Лисюк, О. та Бінерт, О., 2018. Удосконалення інституту приватної власності на землі сільськогосподарського призначення. *Аграрна економіка*, 11 (1–2), с. 141–147.
- Валлерстайн, І., 2015. *Чи є майбутнє у капіталізмі?* [online] Доступно: http://www.noravank.am/rus/articles/detail.php?ELEMENT_ID=13488 [Дата звернення 1 жовтня 2018].
- Віхров, М., 2018. *Прагматичний патерналізм. Як досвід і розрахунок відвертають українців від ліберальних реформ*. [online] Доступно: <https://tyzhden.ua/Society/214700> [Дата звернення 10 жовтня 2018].
- Декларація про державний суверенітет України, 1990. *Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР)*, [online] 31, ст. 429. Доступно: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12> [Дата звернення 5 жовтня 2018].
- Дела в Украине – плохо и с каждым днём – всё хуже и хуже*. 2016. [online] Доступно: <http://rupor.pp.ua/publications/2016/08/27/dela-v-ukraine-ploho-i-s-kazhdym-dnem-vse-huzhe-i-huzhe.html> [Дата звернення 10 жовтня 2018].
- История курса доллара в России: таблица курса валюты по всем годам с 1792 года*. 2015. [online] Доступно: <http://www.vsedela.ru/index.php?topic=3058.0> [Дата звернення 5 жовтня 2018].
- Індекс щастя: українці – одні з найбільш згорьованих у світі*. 2018. [online] Доступно: <https://zbruc.eu/node/77730> [Дата звернення 1 жовтня 2018].
- Колоніальна політика*. 2018. [online] Доступно: <https://uk.wikipedia.org/wiki> [Дата звернення 10 жовтня 2018].
- Магійович, І. та Більський, І., 2017. Кланово-олігархічне управління країною, його вплив на рівень життя населення та міжнародні міграційні процеси. *Аграрна економіка*, 10 (1–2), с. 45–52.
- Норт, Д. 2013. *Інститути, економічна теорія і функціонування економіки*. [online] Доступно: <https://gtmarket.ru/laboratory/basis/6310> [Дата звернення 1 жовтня 2018].
- Райнерт, Е., 2018. *Як олігархи розбагатіли, і чому українці лишаються бідними?* [online] Доступно: <https://day.kyiv.ua/uk/article/ekonomika/yak-oligarhy-rozbagatily-i-chomu-ukrayinci-lyshayutsya-bidnyumu> [Дата звернення 1 жовтня 2018].
- Саудівська компанія SALIC придбала акції українського агрохолдингу «Мрія»*. 2018. [online] Доступно: <https://gordonua.com/ukr/news/money/-saudivska-kompanija-salic-pridbala-aktsiji-ukrajinskogo-agroholdingu-mrija-345614.html> [Дата звернення 20 жовтня 2018].
- Скоморович, І., 2004. *Історія грошей і банківництва*. [online] Доступно: https://pidruchniki.com/14940807/bankivska_sprava/groshova_reforma_1996_vvedennya_grivni [Дата звернення 1 жовтня 2018].
- Скотний, П. В., 2009. *Власність як соціально-економічний феномен: філософський аспект*. [online] Доступно: http://novyn.kpi.ua/2009-3-1/11_Skotnij.pdf [Дата звернення 15 жовтня 2018].
- Статки 100 найбагатших українців зростають у 12 разів швидше за ВВП країни*. 2018. [online] Доступно: <https://www.epravda.com.ua/news/2018/10/25/641980> [Дата звернення 10 жовтня 2018].

Тарасенко, В., 2013. *Ментоцид українців у ХХ столітті і його наслідки*. [online] Доступно: <http://www.vox-populi.com.ua/rubriki/politika/mentocidukraieciuvuhhstolittijogonaslidkiavtortarasekovolodimir> [Дата звернення 10 жовтня 2018].

Україна в цифрах: коротко і ясно. 2018. [online] Доступно: (<http://repost.net.ua/?p=12791>) [Дата звернення 1 жовтня 2018].

Стаття надійшла 30.10.2018.

